

TÜRK TABİPLERİ BİRLİĞİ ORGAN AKTARIMLARINA İLİŞKİN ETİK BİLDİRGE

4-5 Nisan 2008 tarihlerinde Ankara'da düzenlenen "Türk Tabipleri Birliği
Etik Bildirgeler Çalıştayı"nda kabul edilmiştir.

20 Haziran 2009 tarihinde Ankara'da düzenlenen "Türk Tabipleri Birliği
II. Etik Bildirgeler Çalıştayı"nda güncellenmiştir.

Tıp uzun yıllardan beri çeşitli nedenlerle işlevini kaybetmiş ya da tükenmiş vücut parçalarının yerine canlılardan ya da kadavradan aldığı kan, deri, kemik, kemik iliği, sperm, kornea, böbrek, kalp, karaciğer, pankreas, ince barsak, akciğer gibi organ, organ parçaları veya hücrelerin yenilerini koyma çabası içindedir. Hızla gelişen tıp teknolojisi, canlıdan ve kadavradan organ aktarımının yanı sıra kök hücre araştırmaları, kordon kanı bankacılığı gibi yeni tekniklerin organ aktarımı için kullanımı üzerinde çalışmaktadır. Organ aktarımı teknolojilerinin bilimsel ve etik standartlar içinde uygulanması temel koşuldur.

Tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de organ aktarımıyla ilgili olarak tıp etiği açısından iki temel sorun vardır:

1. Organ Sağlama

Organ bağıışı organ aktarımının ana kaynağıdır. Organ aktarımı, diğer tıp teknolojilerinden çok daha fazla insan unsuruna bağlıdır. Bağıış, gönüllülük ve fedakarlıkla hiçbir maddi çıkar beklemeden ve yalnızca başkasına iyilik amacıyla yapılmalıdır. Canlıdan organ aktarımında aile ve akrabalar arasında dahi gönüllülüğün sağlanmasında güçlükler yaşanabileceğinden, öncelikle ölüden nakiller özendirilmeli ve halkın desteğı sağlanmalıdır. Bu amaçla, yürütülecek programlarda canlıdan ve ölüden organ aktarımı, beyin ölümü ve benzeri ilişkili kavramlar konusunda kamuoyu bilgilendirilmeli ve halkın güveni kazanılmalıdır.

1.1. Canlıdan Organ Aktarımı:

Tıp etiğı, insanı zihnen ve bedenen bir bütün olarak görür ve varlığına saygı göstermeyi amaç edinir. Canlıdan organ aktarımında vericinin yaşam niteliğı azami ölçüde gözetilmelidir. Canlı vericiden organ alarak sağlıklı insanın bedensel bütünlüğünü bozmak, ancak bir başkasının yaşamını kurtarma amacıyla haklı görülebilir.

- a. Konunun etik boyutu; tıbbi açıdan gerekli aydınlatmanın yapılmasından sonra, organ vericisinin hiçbir baskı altında kalmadan, kendi özgür iradesiyle, tamamen gönüllükle organını bağıışlaması esasına dayanır.
- b. Organ ticareti tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de yasaktır. İnsan kaynaklı hücre, doku ve organların, para karşılığı alınıp satılabilir ticari meta haline getirilmesi etik açıdan kabul edilemez. Devletler bunun için gerekli tüm önlemleri almakla, yaptırım uygulamakla yükümlüdürler.

1.2. Ölüden Organ Aktarımı:

Ölümlerle birlikte kaybedilecek insan kaynaklı doku ve organların yaşamı kurtarmak için kullanılması tıp etiği açısından uygundur. Organ aktarımı ve bağışığı ile yaşamın kurtarılması, yaşamın değeri kavramıyla da uyumludur.

- a. Etik boyut: Kişinin daha önceden bu konuda yazılı beyanda bulunmuşsa ölümünden sonra organları nakil için kullanılır. Bu tür durumlarda kişinin yazılı beyanına rağmen kararın aile üyelerine bırakılması, özerkliğe saygı ilkesine aykırıdır.
- b. Beyin Ölümü: Beyin ölümü saptanan hastalar organ temininde en önemli kaynağı oluşturmaktadır. Beyin ölümü ölçütleri, ilgili yasal düzenlemelerde tanımlanmıştır.
- c. Organa ihtiyacı olan insan sayısının fazlalığına rağmen organ bağışığının yetersiz olması nedeniyle, toplumun bu konuda bilgilendirilmesi temelinde 'varsayılan bağışık sistemine' (kişinin aksi yönde bir beyanı olmadığı sürece, öldükten sonra organ vericisi olarak değerlendirilmesi) geçilmesi ve bunun için gerekli altyapı çalışmalarının yapılması önerilir.

2. Organ Dağıtımı

- a. Organ Koordinasyon Sistemi ve Bekleme Listesi: Tıp etiği açısından bağışıklanan organların dağıtımında en adil çözüm, ulusal bekleme listesidir. Burada amaç, temin edilmiş organı tıbben en acil ve en çok gereksinimi olan uygun alıcıya, listedeki öncelik sırasına göre vermektir. Bu bağlamda var olan ulusal bekleme listesinin adil, güncel, şeffaf ve etkin bir biçimde çalışması güvence altına alınmalıdır.
- b. Akraba dışı organ bağışığı sadece gönüllülük ve yararlı olma amacıyla yapılabilir. Organ satışını önlemek amacıyla akraba dışı organ bağışıklarında alıcı ve vericinin kimlikleri açıklanmamalıdır.